

Autorsko pravo i otvorene licencije u praksi znanstvenih časopisa

Iva Melinščak Zlodi

imelinsc@ffzg.unizg.hr

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Webinar, 17. ožujka 2026.

ZNAK

Hrvatska udruga za
znanstvenu komunikaciju

Sadržaj

- Reguliranje pitanja autorskih prava (odnos autor - časopis)
- Određivanja prava javnog korištenja objavljenih radova (odnos časopis - čitatelj/korisnik/javnost)
- Pitanje korištenja tuđih autorskih djela ("prava trećih strana")
- Praktični dio:
 - definiranje i unapređenje vlastitih politika
 - prikaz informacija na mrežnim stranicama časopisa, u samim člancima i u metapodacima
 - registriranje politika u relevantnim bazama podataka

Što se sve “podrazumijeva” po pitanju autorskog prava?

- Originalni nositelj autorskog prava je uvijek fizička osoba – autor (ili više njih)
 - u HR pravnom sustavu to se odnosi i na znanstvene radove nastale u radnom odnosu (ZAPSP 2021, čl. 110)
 - u drugim pravnim sustavima (kad su u pitanju strani autori) može biti drukčije, ali znanstvene ustanove uobičajeno ipak autorima prepuštaju raspolaganje autorskim pravom
- Autor ima moralna i imovinska prava
 - moralna prava su: pravo prve objave, priznanje autorstva, pravo na poštovanje djela te časti i ugleda autora, te pravo opoziva
 - imovinska prava su: prava umnožavanje, distribuiranja, priopćavanja javnosti i pravo prerade
- Autor može za drugoga osnovati pravo iskorištavanja, kao isključivo ili neisključivo pravo, ograničeno sadržajno/vremenski/prostorno
 - engl. *Copyright transfer* odgovara isključivom i neograničenom zasnivanju prava iskorištavanja
- Isključivo i neograničeno pravo iskorištavanja može se zasnovati samo pisanim autorskopравnim ugovorom

Autorsko pravo u znanstvenom izdavaštvu

- Prava izdavanja osnivaju se nakladničkim ugovorima, koji mogu uključivati i druga imovinska prava (npr. pravo činjenja dostupnim javnosti i pravo prerade)
- Ako nema pisanog ugovora, ali je autor poslao rad i pristao na objavu, radi se o tzv. malom nakladničkom ugovoru (ZAPSP, čl. 75), koji ne može biti isključiv!
- Zaključno: **ako nema pisanog ugovora**, nakladnik stječe samo pravo izdavanja, ali ne i pravo daljnjeg raspolaganja autorskim djelom
 - **autor zadržava pravo raspolaganja svojim djelom** (npr. pravo o odobravanju prerada ili komercijalnog iskorištavanja)
 - autor ima pravo odlučivati o uvjetima korištenja djela i o licencijama (zato je **važno da postoji sporazum autora i nakladnika o dodjeljivanju licencije u nekom obliku**, čak i kad nema pisanog nakladničkog ugovora). Nakladnik ne može naknadno dodijeliti licenciju radu bez znanja i pristanka autora.
- Napomena: iako u slučaju nepostojanja pisanog nakladničkog ugovora autor **'zadržava prava'** raspolaganja djelom, poželjno je da to ne bude samo prešutna praksa, već da **nakladnik/časopis objavi svoj stav u tom pitanju**

Dobre prakse formuliranja autorskopравnih politika

- Časopisi/nakladnici iskazuju svoje stavove o pitanju autorskog prava:
 - u uputama autorima ([primjer](#)) i impresumu
 - na zasebnim stranicama/sekcijama posvećenim autorskom pravu i/ili otvorenom pristupu ([primjer](#))
 - u nakladničkim ugovorima ako ih imaju (bez obzira na to kako se oni nazivaju: izjave o objavi, dopuštenja za objavu, *licence to publish*, *copyright agreement*...)([primjer](#))
 - registriranjem politika u bazi Open Policy Finder (nekad *Sherpa Romeo*)([primjer](#))
 - bilježenjem politika u *Directory of Open Access Journals* ([primjer](#))
 - u samim radovima (navođenjem tko je nositelj autorskog prava)([primjer](#))
 - u opisu radova (navođenjem tko je nositelj autorskog prava)([primjer](#)) - ovisi o mogućnostima platforme
- Važno:
 - sva gore navedena mjesta trebaju iskazivati usklađene stavove časopisa
 - ako je časopis dostupan na više platformi - informacije se trebaju podudarati!
- Preporuka za otvoreno dostupne časopise:
 - autor(i) zadržavaju neograničena prava iskorištavanja autorskog djela, a svakako imaju pravo sami ponovo koristiti svoje djelo (pri čemu se ne misli prvenstveno na dvostruku objavu)

Dobre prakse iskazivanja nositelja autorskog prava

- Časopisi trebaju navesti tko je nositelj autorskog prava
 - na stranici svakog rada (ako platforma to omogućava) ([primjer](#))
 - u pdf-u, ili bilo kojem drugom formatu cjelovitog teksta ([primjer](#))
- To je posebno važno za časopise koji **ne** primjenjuju CC BY licenciju
 - jer korisnici koji žele prerađivati ili komercijalno koristiti djelo moraju znati kome se javljaju za dopuštenje
- U slučaju da su u rad uvršteni elementi tuđeg intelektualnog vlasništva, treba naznačiti tko je autor / nositelj prava u natpisu (npr. ispod preuzete fotografije treba navesti autora i izvor)

Može li i drukčije?

- Da, i otvoreno dostupni časopisi mogu tražiti isključivo pravo iskorištavanja djela, ili pravo iskorištavanja u neke svrhe i neke načine (npr. pravo odlučivanja o komercijalnim korištenjima ili pravu na prerade) - [primjer](#)
- DOAJ to ne smatra preporučljivom praksom, ali prihvaća i takve časopise
- U slučaju da je izdavač stekao isključivo pravo iskorištavanja djela, može samostalno odlučivati o licencijama i pridjeljivati ih radovima
- U kombinaciji sa slobodnim licencijama (CC BY) takva praksa nema puno smisla
- U kombinaciji s CC BY-NC/ND/NC-ND, to znači da časopis odlučuje i odobrava komercijalno korištenje i prerade (čak i sam autor treba tražiti privolu izdavača)
- I ovakvi časopisi trebaju definirati svoje politike vezane uz pohranu i otvoreni pristup različitim verzijama rukopisa

Određivanja prava javnog korištenja objavljenih radova

- Korištenje objavljenih radova, ako nije drukčije određeno, definirano je u potpunosti zakonskim propisima o autorskom pravu
 - to je zadana, prešutna, početna pozicija ("In copyright" ili "All rights reserved")
 - i u tom slučaju, nositelj autorskog prava nema potpunu kontrolu nad korištenjem djela: zakon predviđa iznimke (privatno korištenje, rudarenje u svrhu znanstvenog istraživanja, u korist osoba s invaliditetom, u nastavi, za citiranje...)
- Moguće je (i preporučljivo!) unaprijed odobriti i slobodnije korištenje djela
 - najbolje putem standardiziranih (i strojno čitljivih) licencija - **Creative Commons**
 - preporuka je korištenje licencije **CC BY** - naslobodnija!
 - moguće je definirati dodatne uvjete ili njihove kombinacije:
 - korištenje isključivo u nekomercijalne svrhe (NC - *non commercial*)
 - korištenje bez dozvole za objavljivanje prerađenih djela (ND - *non derivative*)
 - korištenje uz uvjet da se prerađeno djelo dijeli pod istim uvjetima (SA - *share alike*)
 - nositelj autorskog prava (ili isključivog prava iskorištavanja) odlučuje o licencijama/pristaje na njih!

CC licencije u praksi

- Časopis/izdavač bira licenciju koju će koristiti, ili može omogućiti izbor različitih licencija
- Pridjeljivanje licencija - ovisno o tome tko je nositelj prava iskorištavanja:
 - **A) ako je autor zadržao prava - autor treba odobriti licenciju** (putem ugovora, izjave ili tijekom online prijave)
 - **B) ako je izdavač nositelj isključivih prava - može samostalno određivati licenciju**
- Ako A) - odluka izdavača/uredništva o korištenju neke licencije ne podrazumijeva automatski da se ta licencija odnosi na sve starije radove iz časopisa
- Na odluku časopisa o određenoj/preporučenoj licenciji mogu utjecati različiti faktori:
 - običaji u nekom području znanosti
 - zahtjevi financijera istraživanja (neki europski i međunarodni financijeri zahtijevaju CC BY)
 - zahtjevi nekih baza podataka (npr. DOAJ traži da časopis koristi neku od CC licencija, ali ne uvjetuje izbor)
 - časopis može preporučiti različite vrste licencija za različite verzije rukopisa (preprint/postprint/finalna verzija), ali to nije preporuka za otvorene časopise

Dobre prakse prikaza politika licenciranja i samih licencija

- Politike korištenja licencija treba navesti:
 - u uputama autorima ([primjer](#)) i impresumu
 - na zasebnim stranicama/sekcijama posvećenim autorskom pravu i/ili otvorenom pristupu ([primjer](#))
 - u nakladničkim ugovorima ako ih imaju ([primjer](#))
 - registriranjem politika u bazi Open Policy Finder (nekad Sherpa Romeo) ([primjer](#))
 - bilježenjem politika u DOAJ-u ([primjer](#))
 - na stranicama časopisa na različitim platformama - npr. Na Hrčku ([primjer](#))
- Same licencije navode se:
 - u samim radovima - u svim formatima cjelovitog teksta ([primjer](#)) - strojno čitljivo (kao URL na tekst licencije) i ljudski čitljivo
 - u metapodatkovnom opisu radova ([primjer](#))
 - u slučaju da su u rad uvršteni elementi tuđeg intelektualnog vlasništva, treba naznačiti pod kojim su uvjetima dostupni za korištenje
- Važno:
 - sva gore navedena mjesta trebaju iskazivati usklađene stavove časopisa
 - ako je časopis dostupan na više platformi - informacije se trebaju podudarati!

Česti propusti:

- Ne podudaraju se uvjeti licencije i politika o autorskom pravu
- Informacija o licenciji se ne navodi u pdf-u rada
- Ikona za CC licenciju nije popraćena tekстом niti URL-om na stranicu licencije
- Uz manje otvorene licencije ne navodi se tko je nositelj prava (pa onaj tko želi tražiti dopuštenje za komercijalno korištenje ili preradu ne zna kome se treba obratiti)
- Nepodudaranje informacija na različitim mjestima ([primjer](#))
- Kolizija iskazanih uvjeta korištenja i odabrane licencije (npr. CC BY-ND + "Puni tekstovi radova ovog časopisa besplatno se smiju koristiti za osobnu ili edukacijsku svrhu uz poštivanje prava autora i izdavača.", ili CC BY-NC-ND + "Users are allowed to read, download, copy, redistribute, print, search and link to material, and alter, transform, or build upon the material, or use them for any other lawful purpose as long as they attribute the source in an appropriate manner according to the CC BY licence.")
- Autorska izjava/ugovor ne spominje CC licenciju
- "Nositelji autorskih prava su izdavač/časopis i autori." - nejasno

Prava za korištenje tuđih autorskih djela (*Third party copyright*)

- Ako se u člancima koriste tuđa djela (ili njihovi dijelovi) potrebno je ishoditi dozvolu za korištenje
- Odgovornost za dobivanje privole je na autoru, ali časopis treba:
 - upozoriti na to u uputama autorima (navesti kakvu vrstu privole treba dobiti - neisključivo, ali neograničeno)
 - tražiti garanciju u autorskoj izjavi da su privole pribavljene
 - kontrolirati jesu li svi izvori propisno navedeni u članku
 - ako je potrebno, iskazati uvjete korištenja zasebno za pojedine elemente u djelu ([primjer](#))
- Savjet je moguće dobiti od Informacijskog centra za intelektualno vlasništvo - [INCENTIV](#)
- Primjer dobrih uputa:
 - Hudson, E., & Aplin, T. (2023). [Managing third-party copyright for research publications: A good practice guide for researchers publishing open access monographs and book chapters](#). UK Research and Innovation, Clare Painter Associates.
 - Oxford University Press ([Rights and permissions for authors](#), [Crediting copyrighted material](#) & [Copyright and Permissions Guidelines](#))
 - <https://www.stm-assoc.org/intellectual-property/permissions/permissions-guidelines/guidelines-2022/>
 - Bodleian Libraries: [Third party copyright in theses](#)

Korisni izvori:

1. **EDCH Guidelines**

- a. [Copyright, authors' rights policy](#)
- b. [Use of open licenses in open access publishing](#)

2. **DOAJ:**

- a. <https://doaj.org/apply/copyright-and-licensing/>
- b. https://drive.google.com/drive/folders/190BgMV0ImGk-gUpHu5ai_R-uv08NDAB8?usp=sharing
- c. <https://doaj.org/apply/guide/>

3. Retain Workshops. WS#1 [Rights and open licensing in scholarly publishing](#)

4. Hudson, E., & Aplin, T. (2023). [Managing third-party copyright for research publications: A good practice guide for researchers publishing open access monographs and book chapters.](#) UK Research and Innovation, Clare Painter Associates.

5. [Copyright and licensing – what do I need to know?](#)

Hrčak & *Diamond Discovery Hub* certifikati

Oznaka “Usklađen s kriterijima Hrčka” (*HRČAK certified*)

- podatak o licenci mora biti u:
 - radu (i pdf-u)
 - uputama za autore
 - impresumu

Oznaka “Dijamantni časopis”

- “Otvoreni pristup radovima i objava s otvorenim licencijama”: časopis za potrebe definiranja uvjeta korištenja radova mora koristiti otvorene Creative Commons licencije.

Elementi za provjeru

- ❑ Opis časopisa, impresum, glavna stranica, Hrčak
- ❑ Upute autorima
- ❑ Ugovor, izjava, privola
- ❑ Politika otvorenog pristupa i/ili autorskog prava
- ❑ Metapodaci ("landing page")
- ❑ Članak
- ❑ Natpisi pod slikama i sl.
- ❑ DOAJ
- ❑ Open Policy Finder

❏ Opis časopisa, impresum, glavna stranica, Hrčak

Prava korištenja: "Croatica" je časopis u otvorenom pristupu. Sadržaj časopisa u cijelosti je besplatno dostupan. Korisnici smiju kopirati i distribuirati materijal te mijenjati, preoblikovati ili prerađivati materijal u skladu s odredbama licencije Creative Commons Imenovanje 4.0. međunarodna. Autori zadržavaju autorska prava na svoje objavljene radove bez ograničenja.

Prava korištenja: Acta ladertina je časopis u otvorenom pristupu. Sadržaj časopisa u cijelosti je besplatno dostupan. Korisnici smiju čitati, preuzimati, kopirati, distribuirati, tiskati, pretraživati ili stavljati poveznice na materijal te mijenjati, preoblikovati i prerađivati materijal ili ga koristiti na druge zakonite načine, sve dok odgovarajuće citiraju izvor, sukladno CC BY 4.0 licenci. Radove objavljene u časopisu Acta ladertina dopušteno je pohranjivati u institucijske i tematske repozitorije bez naknade i vremenskog ograničenja uz osiguravanje poveznica na mrežne stranice časopisa na Hrčku. Autori koji objave rad u časopisu Acta ladertina zadržavaju autorska prava nad svojim radom i pravom na objavljivanje bez ograničenja. Rad se licencira pod CC BY 4.0 licencom koja dopušta da članci budu ponovno korišteni i distribuirani bez ograničenja dokle god je izvorni sadržaj ispravno citiran. Autori su oslobođeni naknade za objavu.

Upute autorima

- Spomenuti koja se licencija koristi
- Spomenuti zadržava li autor autorsko pravo
- Uključiti poveznicu na tekst autorske izjave/ugovora
- Objasniti kako postupati s autorskim djelima trećih strana
- Objasniti kakva su stajališta časopisa o pohrani u repozitorije
- Objasniti kakva su stajališta časopisa o prijavi radova koji su prethodno dostupni na internetu (kao preprinti, kao ocjenski radovi i sl.)

❑ Ugovor, izjava, privola

- Autor(i) jamči da ima pravo potpisati izjavu
- Autor jamči da ne povređuje tuđe intelektualno vlasništvo i da se držao pravila akademske čestitosti
- Autor jamči da rad nije prethodno ili istodobno predan na objavu drugdje, a ako je, ili ako je već učinjen javno dostupnim, o tome obavještava uredništvo
- Autor pristaje da se rad trajno, javno i besplatno dostupno objavi u časopisu u digitalnom obliku, bez prava da potražuje naknadu za takvo digitalno izdanje
- Autor pristaje na objavu pod uvjetima licencije koja je navedena (opisno i s poveznicom na puni pravni tekst licencije), i da su mu jasni uvjeti licencije

❑ Politika otvorenog pristupa i/ili autorskog prava

- Časopis navodi pod kojom se licencijom objavljuju radovi (ako se licencija mijenjala kroz povijest časopisa, ili ako je uvedena tek u nekom trenutku, to je dobro napisati)
- Časopis navodi traži li zasnivanje isključivog prava iskorištavanja, ili autor zadržava autorsko pravo
- Časopis navodi prihvaća li radove koji su prethodno objavljeni / učinjeni dostupnima putem interneta, i pod kojim uvjetima
- Časopis navodi pod kojim uvjetima i za koje verzije dopušta autoru dijeljenje i pohranu u repozitorije

❏ Metapodaci ("landing page")

Hrčak ID:

327939

URI

<https://hrcak.srce.hr/327939>

Datum izdavanja:

14.2.2025.

Podaci na drugim jezicima: hrvatski

LICENSE

Copyright (c) 2026 [REDACTED],
[REDACTED]

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License](#).

Authors retain copyright and grant the journal right of first publication with the work simultaneously licensed under a [Creative Commons Attribution \(CC-BY\) 4.0 License](#) that allows others to share the work with an acknowledgment of the work's authorship and initial publication in this journal.

Članak

© 2022 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Autorska prava: © 2025 Autor(i). Ovaj je rad dostupan u otvorenom pristupu sukladno s licencijom Creative Commons Imenovanje 4.0. međunarodna.

Copyright © 2025 The Author(s). Open Access: This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

❏ Natpisi pod slikama i sl.

Primjeri:

“Author, © Copyright holder name, Copyright year, CC BY-NC.”

“Da Vinci, Leonardo. Mona Lisa. 1503-1506.”

“Licensed by Copyright holder name under CC BY-NC 4.0”, *ime licencije je poveznica na puni pravni tekst licencije (deed).*

“© Copyright holder name, Copyright year. This content is not covered by the CC BY 4.0 licence over this publication. For permission to reuse, please contact the copyright holder.”

PUBLISHING WITH THIS JOURNAL

\$ There are
NO PUBLICATION FEES
([article processing charges or APCs](#)) to
publish with this journal.

👤 Look up the journal's:

- [Aims & scope](#)
- [Instructions for authors](#)
- [Editorial Board](#)
- [Double anonymous peer review](#)

🕒 Expect on average **8 weeks** from submission
to publication.

BEST PRACTICE

📖 This journal began publishing in **open access**
in 2021. [?](#)

This journal uses a **CC BY** license.

→ Look up their [license terms](#).

© The author **retains unrestricted** copyrights
and publishing rights.

→ Learn more about their [copyright policy](#).

📁 Deposit policy with:

- [Open Policy Finder](#)

Open Policy Finder

Radovi Zavoda za hrvatsku povijest

Publisher [University of Zagreb](#) [Faculty of Humanities and Social Sciences](#) [FF Open Press](#) | ISSN 0353-295X | eISSN 1849-0344 | DOAJ

[← Back to search](#) [Report](#)

[Journal Policy](#) [Open Access Compliance](#) [Transitional Agreement Look-up](#) [Journal Details](#) [Record Information](#)

Version:

☒ Show all ☐ Published ☐ Accepted ☐ Submitted

 Published **Option with no embargo & CC BY licence**
 Show

 Accepted **Option with no embargo**
 Show

 Submitted **Option with no embargo**
 Show

Policy Links
[Open Access Policy of serial publications published by the University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Pitanja?
Hvala!